

lami procházela větší část populace než dosud (v západních zemích se blíží tento počet až 80 %) a měla možnost dosáhnout úplného středního vzdělání, v němž je třeba posilovat všeobecnou přípravu, jestliže klademe důraz na humanismus.

Významné byly příspěvky, týkající se celkového pohledu na současnou školu. Ukazuje se, že nedostačující je odklon od převahy působení na kognitivní oblast a příklon k ovlivňování emotivní a konativní složky žáků. Objevují se nové problémy v oblasti pečovatelské funkce, malá pozornost je stále věnována sociálnímu klimatu školy, žákovské samosprávě. Jen výjimečně se daří otevřít školu vnějšmu prostředí a kooperovat systematicky s rodičovskou veřejností, koordinovat výchovné a osvětové působení v dané lokalitě.

V rámci celé školské sítě lze zaznamenat celkový nárůst škol (gymnázií asi o 50 %, SOŠ téměř o 100 %, fakult o 40 %). Dramatický pokles populace může po r. 2000 vyvolat krizi ve školách a zánik řady z nich. Otázkou zůstává, zda v tomto konkurenčním boji budou likvidovány vždy ty nejhorší.

Největším kladem v celém jednání sekce bylo to, že převážná většina příspěvků vyvolala živou diskusi účastníků. Účastníci se shodli také v tom, že rozhodujícím článkem fungování školy zůstává stále učitel. Bylo upozorněno i na přetrvávající problémy v kvalifikovanosti učitelů. Jako jedno z možných řešení zvýšení aprobovanosti ve výuce je zavedení třípředmětových aprobací.

Blahoslav Kraus

Polistopadové školství — jeho kvantitativní rozvoj a diverzifikace

František Morkes

Sledujeme-li vývoj českého polistopadového školství, zaregistrujeme dva nové fenomény, výrazně charakterizující odlišnosti tohoto školství od školství předlistopadového, totalitního období. Především na první pohled jasně čitelný kvantitativní rozvoj především školství středního a vysokého spolu s výraznou diverzifikací můžeme považovat — bez ohledu na určité problémy v jeho legislativním vymezení — za jednu z největších změn, ke kterým v uplynulém období došlo. Kvantitativní rozvoj a diverzifikace obsahu, délky a forem studia tak významně rozšířily pestrost i četnost rozdílných vzdělávacích cest.

Zdůrazněme ovšem, že především kvantitativní rozvoj není charakteristický pro všechny stupně školského systému (což by ostatně nebylo ani po-

třebné, ani žádoucí) a že i v případě těch, které jsou jím významně poznamenány, můžeme vysledovat zdaleka ne zanedbatelné odlišnosti. Pokud bych měl v obecné poloze charakterizovat problematiku kvantitativního rozvoje českého školství po listopadu 1989, musel bych konstatovat, že ke kvantitativnímu rozvoji nedošlo u mateřských škol. Zatímco statistické údaje za školní rok 1989/90 hovoří o celkovém počtu 7328 mateřských škol, které tehdy navštěvovalo více než 406 000 dětí, poslední statistika vykazuje již jen 6601 mateřských škol s počtem žáků, který se snížil na necelých 383 000. Tento vývoj ovšem není nijak překvapivý, neboť v podstatě odpovídá zvýšenému důrazu, který společnost položila na rodinnou výchovu. Samozřejmě, že se v něm odpovídajícím způsobem odrážejí i změny, ke kterým došlo na trhu práce a v zaměstnanosti mladých žen. Z hlediska mezinárodního srovnání tak ČR ztratila jedno z předních míst v údajích o navštěvovanosti mateřských škol (ve školním roce 1989/90 se uvádělo, že do mateřských škol docházelo až 98,7 % dětí odpovídajícího věku), nedomnívám se však, že by bylo na škodu, jestliže statistika zaznamenala pokles na 86,6 %. V případě základních škol bych nepovažoval otázky kvantitativního rozvoje za významné, neboť počet a celková síť základních škol v podstatě již v minulosti odpovídala požadavkům na zabezpečení povinné školní docházky. V tom byla také výrazná odlišnost od škol středních a z nich především gymnázií a středních odborných škol. Pro ilustraci uvedu proto jen orientační čísla. Zatímco ve školní roce 1989/90 existovalo jen nepatrně více než 3900 základních škol, jejich posledně uváděný počet je vyšší zhruba o 200. Pokud bychom chtěli kvantitativním charakteristikám základního školství věnovat větší pozornost, museli bychom pozornost zaměřit především na dvě základní otázky: na charakteristiku vývoje málotřídních škol a na otázky naplněnosti tříd žáky. Uvědomuji si, že i tyto problémy by byly značně zajímavé, musím však konstatovat, že právě ve svém sdělení, které zamýšlím směřovat především k problematice gymnázií, středních odborných škol a škol vysokých, nemám pro tyto školy dostatek potřebného prostoru.

Zcela specifickou oblastí — a to i z pohledu kvantitativního rozvoje — jsou nepochybně speciální školy. Ani této oblasti se nebudu šířeji věnovat, považuji však za nanejvýš potřebné upozornit na dlouhodobý trend, který se projevoval soustavným zvyšováním počtu žáků v totalitním období. Považoval bych tuto skutečnost za svým způsobem alarmující, z odborného hlediska pak přesahující problematiku školní pedagogiky a směřující problém stále intenzivněji i do oblasti lékařské. Také tyto problémy ponechám mimo pozornost svého vystoupení, nicméně považuji za vhodné uvést alespoň několik informativních údajů, které za alarmující považují především. Přesné statistiky nám umožňují sledovat již od roku 1920 handicapované

děti — či lépe řečeno děti se speciálními potřebami podle druhů jejich postižení.

V případě mentálně postižených dětí překročil počet těchto dětí poprvé deset tisíc v roce 1951, o šestnáct let později již jejich počet překročil hranici 30 000, hranici 50 000 přesáhl počet těchto žáků ve speciálních školách v roce 1981. Současný trend je spíše klesající. U ostatních druhů postižení k takovým nárůstům nedochází a i počty jinak handicapovaných dětí jsou podstatně nižší. Chtěl bych upozornit ještě na jeden růstový fenomén, který je s problematikou speciálních škol spojen. Jde o vzrůstající počty dětí ve věku přesahujícím povinnou školní docházku, které jsou umístěny ve speciálních školách. Tady bych mohl jako ilustraci uvést, že zatímco v roce 1980 bylo speciálních škol, určených právě pro tyto starší děti v ČR 32, již do roku 1989 stoupl tento počet na 98. Poslední statistické údaje nám říkají, že v současnosti existuje těchto škol téměř 200 (nejvíce pochopitelně učilišť — 127, ale také 66 středních odborných škol a 4 gymnázia).

Po tomto poněkud obsáhlejším úvodu bych se chtěl věnovat vlastnímu tématu svého příspěvku, tedy kvantitativnímu rozvoji a diverzifikaci gymnázií, středních odborných škol a škol vysokých po listopadu 1989.

Gymnázia

Ve školním roce 1989/90 existovalo v ČR celkem 212 gymnázií. Všechna tato gymnázia byla státní, se čtyřletou délkou studia, navazující na 8. postupný ročník základní školy. Podle tehdejší legislativy plnili žáci v prvních dvou ročních gymnázia poslední dva roky povinné desetileté školní docházky.

Pro gymnázia platily centrálně stanovené studijní plány s předepsanými počty hodin jednotlivých předmětů. Pro výukové předměty byly stanoveny jednotné závazné osnovy, v rámci kterých byla určena i příslušná hodinová dotace jednotlivých tematických celků. Součástí výuky byla na všech gymnáziích povinná výuka ruského jazyka, volba druhého cizího jazyka nevyházela ze zájmu žáků, ale odpovídala personálnímu složení pedagogického sboru. Možnosti nepovinných či volitelných předmětů byly minimální. K odlišnostem ve skladbě výukových předmětů a v jejich hodinové dotaci docházelo pouze podle příslušného studijního zaměření (humanitní, přírodovědní apod.).

Na několika gymnáziích byly otevírány speciálně zaměřené třídy, na nichž byla v rámci přijímacího řízení povinná talentová zkouška (matematika), na některých gymnáziích byla posílena a rozšířena — vedle obecně stanovené humanitní či přírodovědní orientace — jazyková výuka. Zcela specifické poslání měly na gymnáziích sportovní třídy pro talentovanou mládež,

realizovala se i cílená příprava studentů na studium vysokých škol v zahraničí (především v SSSR). Počty žáků vstupujících na gymnázia byly uměle redukovány v rámci tzv. plánovaného rozmisťování čtrnáctiletého dorostu. Při této redukci byly školám stanoveny nejen celkové počty přijímaných, ale i jejich vzájemná skladba podle počtu chlapců a dívek. Omezující regulace byla uplatňována i ve vztahu k uchazečům o studium z jiné než ze stanovené spádové oblasti.

Vysoké školy v totalitním období mohly ovšem zcela reálně počítat s tím, že absolventi všech gymnázií by měli být k přijímacím zkouškám připraveni podle shodných učebnic a učebních plánů, a proto tedy — alespoň teoreticky — přibližně stejně. Odlišnosti v kvalitě přípravy tak byly především záležitostí kvalitní výuky na školách konkrétními středoškolskými profesory. Skutečnost, že každý uchazeč o vysokoškolské studium si mohl podat prostřednictvím střední školy jen jedinou přihlášku, vedla k tomu, že žáci si podávali přihlášky ke studiu nejen z hlediska zájmu, ale výrazně reflektovali i realnost šancí na přijetí v závislosti na směrných číslech přijímaných. Vzhledem k obecně známým politickým požadavkům na uchazeče i jeho rodiče u společenskovědních, uměleckých a učitelských studijních oborů a kombinací existovala i výrazná autoregulace přihlášek. Regulace zájmu o jednotlivé fakulty či studijní obory vysokých škol z politických hledisek se realizovala i zásadním důrazem na tzv. komplexní hodnocení uchazeče střední školou. Podle výsledků u přijímacích zkoušek (po dlouhá léta důsledně utajovaných) si sice mohly vysoké školy alespoň orientačně zmapovat úroveň výuky gymnázií, srovnání jednotlivých gymnázií podle úspěšnosti jejich absolventů v přijímacím řízení bylo však již zavádějící. Především proto, že do přijímacího řízení výrazně vstupovaly i motivy jiné než vědomosti a úspěšnost u přijímací zkoušky. Tyto motivy přitom byly většinou rozhodující, takže při větším zájmu o vysokoškolské studium byli sice uchazeči počítačově seřazováni podle výsledků zkoušek a prospěchu na střední škole, přední pořadí však ještě zdaleka nezaručovalo přijetí ke studiu. Přijímací komise v čele s děkanem fakulty si uchazeče z tohoto pořadí vybírala.

Co se po listopadu 1989 změnilo? Prakticky všechno. Počet gymnázií ve školním roce 1993/94 byl 324. Oproti dřívějším 212 je to nárůst o 112 škol, což je téměř 53 %. Výrazně se změnily i další skutečnosti. Už se nejedná pouze o státní gymnázia, kterých je 255, ale 7 gymnázií je z hlediska zřizovatele obecních, 48 soukromých a 14 církevních. Školy se výrazně liší délkou studia (od 8 letých až po 4 leté), zcela novým typem jsou pětiletá dvojazyčná gymnázia, realizující v prvním ročníku především intenzivní výuku cizího jazyka (cca 20 hodin týdně) a vyučující v dalších letech některé předměty již v tomto jazyce. Je ovšem zapotřebí zcela jasně konstatovat, že tomu-

to mimořádnému rozvoji co do počtu škol neodpovídá obdobný růst počtu žáků přijímaných do prvních ročníků. Zatímco ve školním roce 1989/90 bylo ke studiu na gymnáziích přijato více než 26 000 žáků, pro školní rok 1994/95 bylo v květnu a červnu přijato zhruba jen o 3000 žáků více, což představovalo nárůst o necelých 14 %. Přitom se nejednalo o nárůst, který by pocházel z jednoho populačního ročníku. Musíme si totiž uvědomit, že při rozrůzněnosti gymnázií byli ke studiu přijímáni žáci nejen z 8. tříd, ale již i ze tříd devátých a do delších studijních běhů i z páté až sedmé třídy. Konkrétní údaje jsou pak takové, že do 4–5 letých gymnázií bylo přijato asi 18,5 tisíce žáků, do tříd víceletého studijního cyklu přes 11 tisíc žáků. Menší dynamika růstu počtu přijímaných žáků oproti růstu počtu škol je výrazem souběhu několika skutečností. Řada nově vzniklých škol vznikla v budovách stávajících, takže v podstatě nešlo o nárůst kapacity, obdobně i hodně nově vzniklých škol začíná jen s menším počtem tříd. Výrazně situaci ovlivnila také vyhláška MŠMT o středních školách, stanovující maximální počty žáků ve třídě na 30 (po novele na 33), zatímco v totalitním období se při nedostatku kapacit a velkému zájmu naplňovaly třídy v podstatě do kapacity učeben (výjimkou nebylo často i 40 a více žáků ve třídě). Většina státních gymnázií, realizujících také dlouhé studijní cykly (6–8 let), přitom v těchto třídách maximálních počtů žáků ve třídách nevyužívá. Obdobě i téměř všechny soukromé a církevní školy působí zcela běžně s třídami o menší naplněnosti. V prvních letech jejich vzniku byl ostřejší tento fakt prezentován jako jedna z nejvýznamnějších odlišností oproti přeplněným třídám státních škol.

K výrazným posunům došlo v obsahové rozrůzněnosti jednotlivých škol. Hodinová dotace předmětů sice vychází z typových učebních plánů, každá škola má však plně ve své kompetenci jeho další a rozhodně nezanedbatelné modifikace. Prostřednictvím tzv. ředitelských hodin se může v jednotlivých ročnících posílit výuka těch předmětů, které gymnázium považuje za základní z hlediska své výukové strategie. Rigorózní závaznost osnov byla vystředána doporučením, školy nejsou vázány používáním celostátně jednotných učebnic, ale mají možnost vybírat si učebnice z alternativní nabídky. Pokud se nyní zmiňuji o učebnicích, považuji za důležité upozornit na skutečnost, že počínaje školním rokem 1994/95 platí již v plném rozsahu nařízení vlády ze dne 1. prosince 1993, které zrušilo poskytování učebnic žákům středních škol zdarma (výjimku tvoří žáci nižších ročníků gymnázia do úrovně 8. třídy základní školy). Případná sociální tvrdost této vyhlášky je ošetřena ustanovením, že každá škola je povinna vytvořit knihovnu učebnic k bezplatnému používání. Pro školní rok 1994/95 má kryt tato knihovna potřeby až 30 % žáků. V dalším roce se její rozsah sníží na maximálně 20 % žáků a od škol-

ního roku 1996/97 bude trvale udržována v rozsahu pokrývajícím až 10 % žáků školy.

K výrazné diverzifikaci došlo a dochází i značně pestrou paletou povinně volitelných předmětů, která na mnohých gymnáziích umožňuje výběr z několika desítek seminářů a speciálních disciplín. Volnost výběru, kterou žáci mají, umožňuje větší aktivitu při volbě vzdělávací cesty i s perspektivou dalšího vysokoškolského studia. Tady musím realisticky konstatovat, že vzhledem k velikosti škol a jí odpovídající početnosti pedagogických sborů mají poněkud paradoxně ve velmi častých případech různorodější, ale i mnohem větší možnosti výběru žáci na státních školách než na školách soukromých. Chtěl bych tady ovšem vyjádřit své stanovisko, že na šíři této nabídky — která se stala do jisté míry spíše výrazem poněkud zkreslených představ o celkové liberalizaci škol a výuky — je nutno nahlížet ne pouze obdivně, ale s určitým realistickým přístupem.

Chtěl bych v této souvislosti upozornit na varující formulace ze zprávy o stavu amerického školství, která byla zveřejněna v roce 1983 pod poněkud bombastickým názvem *Národ v nebezpečí*. Tam se zcela jasně hovoří o tom, že šíře nabídky studijních programů, z nichž si žáci na středních školách vybírají, se dá přirovnat k bohatě prostřenému pultu ve snack baru. Že ovšem může dojít velmi lehce k situaci, že bude moučník zaměněn za hlavní jídlo.

Chtěl bych také konstatovat, že při současné možnosti podat si neomezený počet přihlášek k vysokoškolskému studiu může právě taková pestrost výběru poněkud oslabovat zpětný pohled na odbornou úroveň výuky na konkrétním gymnáziu. Vzniká tu totiž problém. Řada vysokých škol zatím nijak nereflektuje skutečnost, že i absolventi stejného gymnázia (a dokonce i téže třídy) v podstatě studovali — a to v dost významném časovém rozsahu — podle svého individuálního studijního plánu. Tento jejich individuální studijní plán nemusí vždy plně odpovídat určité pověsti gymnázia a tomu, jak je toto gymnázium na veřejnosti již tradičně vnímáno.

Zcela nutně se musí projevit i to, že takové individuální plány ve větším či menším počtu případů neodpovídají požadavkům všech vysokých škol, na něž si studenti podali přihlášku ke studiu a na nichž skutečně dělají přijímací zkoušky.

Střední odborné školy

Středních odborných škol existovalo ve školní roce 1989/90 celkem 375, samozřejmě, že se jednalo pouze o státní školy. Ve školním roce 1993/94 bylo středních škol již 742. Podle zřizovatele bylo 509 škol státních, 5 obecních,

194 soukromých a 20 církevních, 14 škol patřilo do působnosti jiného než školského rezortu (zdravotnictví). Dynamika rozvoje těchto škol byla oproti gymnáziím vyšší: nárůst představuje téměř 98 %!

Nebudu nyní již opakovat ty charakteristické rysy jejich přeměny po roce 1989, které jsou víceméně shodné se situací na gymnáziích.

Věnoval bych však pozornost oborovému členění, které zaznamenalo řadu nových prvků. Předně bych chtěl zdůraznit, že došlo ke vzniku takového typu střední odborné školy, která v předlistopadovém období v síti našich středních škol výrazně chyběla. Jedná se o typ rodinné školy, kterých ve školní roce 1993/94 existovalo 164, nejrůznějších zřizovatelů.

Celkem je navštěvovalo více než 21 tisíc žáků, což při celkovém počtu téměř 187 tisíc žáků navštěvujících střední odborné školy není rozhodně zanedbatelné.

Dalším novým typem střední odborné školy se stala tzv. integrovaná střední škola, umožňující přípravu jak na úrovni ukončené maturitou, tak na úrovni učebního oboru s výučním listem a závěrečnou zkouškou. Tyto školy vznikají experimentálně od roku 1992/93, existuje jich asi 150.

K výrazným inovacím obsahu studia dochází u středních průmyslových škol, které v předlistopadovém období tvořily dominující složku středního odborného školství (ze 375 středních odborných škol bylo 139 průmyslovek). Inovační změny jsou především odrazem skutečnosti, že obecně klesla poptávka po studiu na středních průmyslových školách a že i jinak strukturalizovaný trh si zcela logicky začal vyžadovat absolventy připravené podle jiných, požadavků trhu více odpovídajících programů.

K nejvýraznějšímu nárůstu v počtu středních odborných škol došlo v kategorii obchodních akademií. Tedy škol, které se v minulosti označovaly jako střední ekonomické školy.

Proti 87 tehdy ještě středním ekonomickým školám ve školním roce 1989/90 jich ve školním roce 1993/94 existovalo celkem 159. Značně charakteristické přitom bylo, že z tohoto počtu jich bylo — při odlišné specializaci — 61 soukromých. Zřejmě se oblast obchodních akademií stala pro zřizovatele soukromých škol z nejrůznějších důvodů předmětem největšího zájmu. Jistě to bylo ovlivněno výraznými a záměrnými kapacitními nedostatky tohoto typu středních škol v období totality, které cíleně vedly k tomu, aby při tzv. rozmisťování čtrnáctiletého dorostu byly až příliš mnohé dívky nuceny nastoupit do pro ně zcela neatraktivních, nezajímavých a i nepříliš vhodných učebních oborů. Svým způsobem k tomu jistě přispěl i rozvoj soukromého podnikání s nutností ekonomického vzdělání na úrovni malých rodinných firem. Nepodceňoval bych však ani jiné motivy. Například relativně levnou výuku, žádané zdůraznění jazykové a počítačové přípravy, větší možnosti

při organizování pomaturitního studia, magickou módou slov „management“ či „podnikání“. Jen pro ilustraci: z celkového počtu 194 soukromých středních odborných škol ve školním roce 1993/94 jich mělo tato magická slova ve svém oficiálním názvu celkem 37 (a to ještě nehovořím o jejich případných pobočkách často i ve značně vzdálených místech). Samozřejmě, že mimořádně významnou roli hrála nepochybně i skutečnost, že absolvování střední odborné školy umožňuje jak poměrně rychlé a často bezproblémové začlenění do praxe, tak také podání si přihlášky na vysoké škole. Vzhledem k tomu, že dosud žádná vysoká škola nepožaduje od svých uchazečů maturitu pouze na určitém typu střední školy, mají při podávání přihlášek ke studiu absolventi středních odborných škol zcela rovnocenné postavení s absolventy gymnázií.

Jestliže jsem se u gymnázií zmiňoval o tom, že za dynamickým nárůstem počtu škol se opožďoval nárůst počtu studentů, pak v případě středních odborných škol toto opožďování není tak výrazné. Ve školním roce 1989/90 bylo na střední odborné školy přijato přes 42 000 žáků, ve školním roce 1993/94 počet přijatých překročil 61 000; znamenalo to zvýšení o 45 %.

Z hlediska obecného vytváření nových vzdělávacích cest můžeme tedy konstatovat, že v oblasti středních odborných škol došlo skutečně k velmi významnému posunu. Přesto však řada problémů zatím nebyla vyřešena, navíc existuje i reálné nebezpečí, že tento v jistém slova smyslu extrémní a do značné míry nikým nekoordinovaný rozvoj může v budoucnosti přinést řadu zdaleka nezanedbatelných problémů. Nepochybně se velmi brzy — a spíše u středních odborných škol než u gymnázií — objeví otazník okolo efektivního rozmístění těchto škol po celém území státu. Současná výrazná koncentrace do určitých atraktivních regionů by s dramaticky klesající křivkou populačního ročníku mohla být velkým problémem tím spíše, že tyto školy musí kalkulovat pouze s absolventy základních škol. Musí tedy počítat zcela reálně i s tím, že určitou část možných uchazečů o studium jim již v předstihu odčerpají víceletá gymnázia. To je samozřejmě určitá úvaha. Není nijak vyloučeno, že absolventi nižších tříd víceletého gymnázia budou přecházet — po dosažení příslušného věku — na střední odborné školy. Důvody pro takové přechody samozřejmě budou a mohou být nejrůznější. Zatím však konkrétní zkušenosti s takovým postupem chybí.

Otazníky vyvolává i dlouhodobější perspektiva některých netradičních škol se zcela úzkým, specifickým zaměřením, přičemž by se dala položit i zcela opodstatněná otázka, zda takto orientovaná a specializovaná příprava se má realizovat již na úrovni střední školy a ne třeba až v pomaturitním studiu.

Bylo by ode mne poněkud neseriózní, kdybych se alespoň několika slovy

nezmínil o vyšších odborných školách, které představují — přes svoji zatímní legislativní nezakotvenost v kontextu našeho školství, tedy nejen středního, ale případně i vysokého — nesporně nový kvalitativní prvek. Ve školním roce 1993/94 existovalo těchto škol 21, dalších 5 (resp. 6, neboť v jednom případě šlo o společnou žádost dvou škol v jednom projektu) žádalo ministerstvo školství o schválení vyššího odborného studia od školního roku 1994/95. Z hlediska kvantitativního rozvoje polistopadového školství a jeho diverzifikace jde nepochybně o významný počín. Bez ohledu na definitivní začlenění těchto škol do kontextu celého školského systému.

Vysoké školy

Předlistopadové období bylo v oblasti vysokých škol poznamenáno neměnou strnulostí. Po dlouhá léta se počty vysokých škol, fakult ani jejich geografické rozmístění nijak neměnily. Direktivní řízení vysokých škol z pražské Karmelitské ulice a nábřeží Kyjevské brigády eliminovalo jakoukoliv iniciativu, kterou ostatně neumožňovala ani tehdy platná legislativa.

Zákon č. 172 o vysokých školách ze dne 4. 5. 1990, znamenající určitý legislativní průlom do zaběhnutých pořádků, vytvořil nutné podmínky pro změny. Ty se projeví tím, že poměrně brzy vzniklo 6 nových vysokých škol. Zatímco Slezská univerzita vznikla v podstatě „na zelené louce“ a Západočeská univerzita spojením Vysoké školy strojní a elektrotechnické s pedagogickou fakultou, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Univerzita J. E. Purkyně v Ústí a Ostravská univerzita byly vytvořeny kolem dřívějších samostatných pedagogických fakult. Samostatná pedagogická fakulta v Hradci Králové se transformovala na Vysokou školu pedagogickou. Později se přetvořila ještě VŠCHT v Pardubicích na Univerzitu Pardubice a došlo k přejmenování Vysoké školy veterinární v Brně na Vysokou školu veterinární a farmaceutickou. Celkový počet vysokých škol, existujících před listopadem 1989, se těmito skutečnostmi nezměnil — vysokých škol zůstalo i nadále 23. K bouřlivému rozvoji však došlo v počtech fakult. Zatímco před listopadem 1989 existovalo 69 fakult (plus 3 fakulty bohoslovecké, které však nebyly statisticky vykazovány v rezortu školství), do školního roku 1993/94 se počet vysokoškolských fakult zvýšil o 33, tedy téměř o polovinu.

Chtěl bych zdůraznit především dva aspekty, které pokládám za mimořádně důležité. Totiž skutečnost, že na mnohých vysokých školách vznikly fakulty s takovým oborovým zaměřením, že umožňovaly studium oborů, které v daném místě dosud nebylo možno studovat. Přitom šlo o fakulty jak s tradičními názvy, existujícími např. na jiných vysokých školách, tak i o fakulty zcela nové, atypické, netradiční, orientované obsahově často

na mezioborové studium. Druhým aspektem, který bych chtěl zdůraznit, je skutečnost, že vysokoškolské fakulty vznikly i v městech bez vysokoškolské tradice, v nichž mohou výrazně ovlivňovat jejich celkový rozvoj. Tady mám na mysli nejen Opavu, sídlo Slezské univerzity, ale i Karvinou, kde je umístěna její obchodně — podnikatelská fakulta. Obdobně do kategorie těchto měst patří i Cheb s ekonomickou fakultou Západočeské univerzity či nyní nejnověji také Jindřichův Hradec, kde od letošního 1. září působí fakulta managementu Jihočeské univerzity.

Počet podaných přihlášek na jednotlivé vysoké školy

Školy	89/90	90/91	91/92	92/93	93/94	94/95
UK Praha	8329	15566	27699	33096	33324	30687
JČU Č. Buděj.	614	1314	2311	4671	5553	4594
UJEP Ústí n. L.	881	1107	2260	2935	2879	3660
MU Brno	3307	5029	16852	23995	22466	20826
UP Olomouc	2230	3062	9175	12674	11827	14139
VŠVF Brno	350	490	1023	1667	1649	1627
OU Ostrava	678	.	3130	4512	4651	4468
VŠP Hradec Král.	707	964	3536	4044	3932	4291
SU Opava	.	2826	1789	2725	2494	3295
ČVUT Praha	4733	5368	6930	6567	6228	6747
VŠCHT Praha	718	1081	1028	1288	1121	1133
ZČU Plzeň	1583	2435	4865	5441	5481	9168
VŠST Liberec	1079	2054	2972	3324	5054	3422
Univ. Pardubice	329	689	710	1110	2501	3614
VUT Brno	4155	4570	5445	5284	7236	8791
VŠB Ostrava	2499	3191	3055	4114	4363	3827
VŠE Praha	3714	5564	5229	7605	8396	8680
VŠZ Praha	1766	1812	2104	1939	1743	2716
VŠZ Brno	1918	2290	2218	2849	2722	3259
AMU Praha	711	821	.	955	1127	1257
AVU Praha	270	337	.	579	.	.
VŠUP Praha	443	461	699	793	725	746
JAMU Brno	117	300	314	326	584	419
CELKEM	41149	61331	103344	132493	136056	141366

V těch případech, kde nejsou uvedeny hodnoty, to znamená, že školy údaje v daném roce neposkytly, u SU Opava v roce 1989/90, že tato univerzita neexistovala.

Není od věci upozornit také na skutečnost, že vysoké školy reagovaly

pružně i na rozdělení státu a v krátkém čase připravily výuku těch oborů, které se v letech federálního státu studovaly pouze na Slovensku. ČVUT v Praze a Univerzita Pardubice zřídily dopravní fakulty a převzaly výuku oborů, které bylo dříve možno studovat pouze v Žilině. Obdobně postupovaly i Vysoká škola zemědělská v Praze a Vysoká škola zemědělská v Brně ve vztahu k oborům dříve monopolně zabezpečovaným dnešní Technickou univerzitou ve Zvolenu.

Česká reforma vzdělávací soustavy v kontextu evropských realit a mezinárodních dokumentů

Jaroslav Müllner

Setkání členů akademické obce a dalších odborníků z praxe je vždy užitečné. Zvláště pak, jedná-li se o otázkách školství. Změny a procesy, jimiž české školství prochází, jsou předmětem zájmu mnoha subjektů a skupin. Účastníky někdy velmi zásadních debat (viz např. diskusi o čl. 33 Listiny práv a svobod, týkající se povinné školní docházky) je kromě ryze politických subjektů — stran, exekutivy, řady sdružení od odborových svazů až po málo početné zájmové skupiny a laické veřejnosti také akademická obec. Ta se však zpravidla vyjadřuje na vědeckých konferencích, v odborných časopisech, tedy takřkajíc uvnitř sama sebe. Jsou samozřejmě případy, kdy zejména osobnosti, které část své vědecké kariéry prožily v západních zemích, prezentují své názory a zkušenosti prostřednictvím denního tisku nebo jiných masmédií formou přístupnou nejen školské, ale i laické veřejnosti a dostávají tak mnohé veřejně nevnímané problémy do všeobecného povědomí. Nicméně se domnívám, že svou přirozenou roli objektivního regulátoru, vycházející z široké informační a teoretické základny, někdy extrémních názorových proudů, které často vyrůstají právě z omezeného informačního jádra, neplní akademická obec dostatečně, nebo přinejmenším není její názorový vliv veřejně dostatečně vnímán.

Následující text je velmi stručným výčtem několika témat, která by i jednotlivě zasloužila podrobnější rozbor. Může být chápán i jako nabídka témat, ke kterým by se odborníci mohli (a měli) vyjádřit. Často lze zaznamenat názory, které současný stav transformace společnosti hodnotí pozitivně v oblasti výrobní sféry, neboť 2. vlna kupónové privatizace v podstatě ukončí proces privatizace, ovšem velmi kriticky se staví ke změnám v nevýrobní sféře, další pak tuto tezi vztahují speciálně na školství až k názorům, že transformace školství snad ještě nezačala. Je tu tedy otázka: Usutečněly se